

1. חלוקת הפרק

- א – ד הנביא מזכיר את חטא יהודה ואת עונשה
ה – י אין לבטוח באדם אלא רק בקב"ה
י"א עשיית עושר ולא במשפט
י"ב- י"ג שכונת כבוד ד' בבית המקדש
י"ד – י"ה תפילת הנביא
י"ט – כ"ז שבת

2. רד"ק

(יב) **כסא כבוד** - פירש **הגאון רב סעדיה דבק** עם סוף הפסוק שלמעלה ממנו כאילו אמר יהיה נבל **מכסא הכבוד** כלומר מושלך **וי"ת** פורענותא תתעביד מניה וגומר כבעמוד **ורבותינו** פירשו על בית המקדש שאמרו שבעה דברים נבראו קודם שנברא העולם ואחד מהם מקום בית המקדש שנאמר **כסא כבוד מרום מראשון מקום מקדשנו** מראשון עד שלא נברא העולם ועוד אמרו שבית המקדש מכוון כנגד **כסא הכבוד** שנאמר **כסא כבוד מרום מראשון מקום מקדשנו** וזה הדרך דרכו המפרשים ואמרו בספר יצירה והיכל קדש מכוון באמצע ואני הארכתי בזה הענין בפירוש תהלים במזמור שיר המעלות זכור ה' לדוד והענין הוא טוב אלא שאין ענינו דבק עם הפסוק שלפניו ושלאחריו **והחכם רבי שמואל בן תבון** הדביקו לענין הפסוק שאמר אני ה' חוקר לב בוחן כליות וגומר ופירש **כסא כבוד** בחסרון כ"ף הדמיון כאילו אמר **כסא כבוד** וכמוהו רבים ופירש הענין כן בא הנביא להודיע שהשם יתברך שוכן במקדש כמו שיושב בכסא כבוד מרום שהוא השמים העליונים שקראו ישעיהו הנביא גם כן **כסא רם** ונשא כן קראו ירמיה מרום ואמר שהוא מראשון כלומר מקדם כמו שכתוב נכון כסאך מאז אמר כמו שהשמים שהם **כסא ה'** והם **כסא כבוד מעידים על מציאותו ועל כבודו** כן מקום מקדשנו מעיד ומורה על עצם מציאותו שהשכין אורו וכבודו בו ולא יחשוב החושב שהיות הש"י על **כסא רם** ונשא והוא השמים ימנעהו מלדעת את אשר בארץ ומלהשיג בשפלים ומענוש הרעים על רשעים כי מקום מקדשנו הוא עדות וראיה שהוא רואה בשפלים וחוקר לבותם וכליותם כי הוא שוכן במקדשנו ושכנו ושבתו בשמים ונראת בו אורו וכבודו ואחר שהוא שוכן בו והוא נמצא בתוכנו מן ההכרח להאמין שהשם רואה אותנו ופוקד את מעשינו ובוחר את לבבינו וכליותינו לטוב ולרע וזה הוא שהוסיף ואמר מקוה ישראל וגומר וענין יסורי בארץ יכתבו כלומר הסורים אשר בעמו שהם סרים מהשם ית' ומעבודתו יכתבו בארץ לשוב עפר כבהמות לא יהיה בהם חלק נשאר שיכתב בשמים מבני עליה וזה מפני שעזבו מקור מים חיים הוא הש"י על כן לא יחיו אך ימותו וזה הפירוש הוא נכון לענין הפרשה :

3. אברבנאל פס' י"ב

... ולכן אחשוב אני בפירושו שבעבור שהתעורר לתת הסבה ברשע וטוב לו באומרו שטובת הרשע לא התמיד נתן עוד בדבר תשובה אחרת והיא ששכר מצוות בהאי עלמא ליכא (קידושין לט, ב) ושאין השכר האמתי אלא בעולם העליון לנשמות תחת **כסא הכבוד** וכמו שאמר המשורר (תהלים עג, יז) על זה עצמו עד אבא אל מקדשי אל וגומר מי לי בשמים וגומר כלה שארי וגומר כי הנה רחיקך יאבדו וגומר ואני קרבת אלקים לי טוב וגומר (שם כה, כח), ועל זה אמר כאן **כסא הכבוד** שהוא עולם הרוחניים כי הוא מרום מראשון כלומר מרום מהגלגל העליון הראשון הוא מקום מקדשנו כי באותו מקום תהיה קדושתנו ושכר מעשינו לא בארץ :

4. סנהדרין סג:

אמר רב יהודה אמר רב: יודעין היו ישראל בעבודה זרה שאין בה ממש, ולא עבדו עבודה זרה אלא להתיר להם עריות בפרהסיא. מתיב רב משרשיא (ירמיהו י"ז) כזכר בניהם מזבחותם וגוי, ואמר רבי אלעזר: כאדם שיש לו געגועין על בנו! - בתר דאביקו ביה.

רש"י

אלל' להתיר להם עריות **פרהסיא** - שהיה יצרן תקפן על עריות, אמרו: נפרוק כל עול תורה מעלינו ואל יוכיחונו על העריות, אבל על עבודה זרה לא תקפן יצרן.

כזכור בניהם מזבחותם - משמע שהיו להם געגועין עליהם, כאדם שיש לו געגועין על בנו, ובזכרו נאנח, והכי משמע: כזכור בניהם דומה להם זכירת מזבחותם ואשריהם.

בתר דאביקו ביה - אחר שנתקשרו בהן מעצמן, תקפה חיבתן עליהן.

מהרש"א

בתר דאביקו בו' וההיא נמי בפי חלק דאתחזי ליה מנשה בחלמא וא"ל אי הוות התם הוות נקיטנא בשיפולי גלימא ורהטת אבתראי איכא לאוקמא בתר דאביקו ביה וק"ל:

5. אברבנאל

(ו) והיה האיש ההוא כערער בערבה והערער הוא הקוף הנולד יחידי בארץ יבשה והוא מלשון ערירים ימותו (ויקרא כ, כ) וזהו כערער בערבה שהוא במקום היבש מבלי מים, ולא יראה כי יבא טוב שהוא המטר ושכן חרדים במדבר וחררים הוא מלשון שריפה ודליקה מרוב החמימות מגזרת ועצמי חרה מני חורב (איוב ל, ל) והוא אומר עוד במלות שונות ארץ מלחה ולא תשב:

ז) אבל הבוטח בהשם אף על פי שיהיה גבר גבור וחזק ישים באלקיו כל בטחונו יהיה ברוך ומבורך, ואפשר לפרש והיה ה' מבטחו שהוא ייעוד יאמר ברוך הגבר אשר יבטח בהשם ואם כה יעשה יהיה ה' מבטחו ר"ל שהוא יבטיחיהו ויוציאהו מכל צרה :

ח) והיה כעץ שתול על מים ועל יובל ישלח שרשיו שמפני הלחות ההוא לא יראה כי יבא חום כלומר לא יתפעל מהחום באופן שיהיה עלהו רענן תמיד, ואפילו בשנת בצורת לא ידאג העץ ההוא ולא ימיש מעשות פרי כי תמיד יהיה בלחותו ופריו יתן בעתו, כן הבוטח בה' לא יסור הטוב ממנו לעולם ואף בשעה שיהיו בני אדם בצרה הוא יהיה בשלוח והשקט וכמו שאמר בשש צרות יצילך ובשבע לא יגע בך רע (איוב ה, יט) ועלהו הוא משל לממונו ועשרו וכבודו והפרי הוא משל לבנים :

6. אבות ג, י"ז

הוא היה אומר כל שחכמתו מרובה ממעשיו למה הוא דומה לאילן שענפיו מרובין ושרשיו מועטין והרוח באה ועוקרתו והופכתו על פניו שנאמר (ירמיה י"ז) והיה כערער בערבה ולא יראה כי יבא טוב ושכן חררים במדבר ארץ מלחה ולא תשב אבל כל שמעשיו מרובין מחכמתו למה הוא דומה לאילן שענפיו מועטין ושרשיו מרובין שאפילו כל הרוחות שבעולם באות ונושבות בו אין מזיזין אותו ממקומו שנאמר (ירמיה י"ז) והיה כעץ שתול על מים ועל יובל ישלח שרשיו ולא יראה כי יבא חום והיה עלהו רענן ובשנת בצורת לא ידאג ולא ימיש מעשות פרי :

7. מהר"ל דרך חיים (שם)

ומה שהביא ראיה מן הכתוב והיה כערער בערבה וגומר ומן הכתוב והיה כעץ שתול על מים, לא מצינו שהכתוב מדבר במי שחכמתו מרובה על מעשיו או במי שמעשיו מרובין על חכמתו כי בודאי פשטיה דקרא אינו מדבר מזה כלל, אבל מביא ראיה שהאדם נחשב כמו האילן הן האדם שאינו הגון או האדם שהוא הגון שניהם נקראים בכתוב בשם אילן, האדם שאינו הגון דכתיב והיה כערער בערבה וגומר וזה נאמר על אדם שאינו הגון, ועץ שתול על מים נאמר על אדם הגון. ומאחר שהאדם אשר אינו הגון נקרא בשם עץ, אין ספק שנקרא בשם עץ בשביל שמעשיו מועטים וחכמתו מרובה, לכך הוא דומה לאילן ששרשיו מועטים וענפיו מרובים כי יש לדמות המעשה לשורש האילן כמו שהתבאר למעלה כי המעשים הם שורש הארס וחכמתו הם הענפים וכן מאחר שהאדם שהוא הגון נמשל לאילן בודאי בשביל כך יש לדמותו לאילן ששרשיו מרובין וענפיו מועטין ואין צריך ראיה יותר מזה כלל, ואין צריך לדחוק בפירוש הכתובים כלל וכלל :

8. רד"ק

(ה) **כה אמר ה'** - לפי שהיו ישראל בוטחים במצרים ובאשור אמר זה :

ומן ה' יסור לבו - כי אם לא יסור לבו מה' ואינו רע אם יבטח באדם שיעזרהו ותהיה כונתו כי בעזרת האל יוכל האדם לעזור לא זולתו :

9. רד"ק

(כד) **עשות בם כל מלאכה** - בם כתיב וקרי בו ושניהם נכונים כי ימצא שבת לשון זכר ולשון נקבה לשון נקבה ברוב ולשון זכר כל שומר שבת מחללו. ומה שאמר **ובאו בשערי העיר הזאת** ר"ל ובאו ויצאו כמו שאמר אשר יבאו בו מלכי יהודה ואשר יצאו בו. ומה שצוה להזהירם על השבת והיו כמה עברות אחרות בידם ואף ע"ז לפי ששמירת שבת עיקר גדול באמונת האל בחדוש העולם ובאמונה באותות ובמופתים ובקיום כל התורה וכל המשמר השבת באמונה ישרה לא במהרה הוא חוטא בשאר המצוות ואמרו רבותינו ז"ל כל המשמר שבת כהלכתה אפילו עובד עכו"ם כדור אנוש מוחלין לו שנאמר אשרי אנוש יעשה זאת וכן אדם יחזיק בה כל שומר שבת מחללו אל תקרי מחללו אלא מחל לו והמצוה הראשונה שנצטוו ישראל קודם מתן תורה היא שבת ואתה רואה כמה גדולה שמירת שבת שהרי תלה חרבן ירושלים בשמירת שבת ומפסוק והצתי אש בשעריה ואכלה ארמנות ירושלים למדו רז"ל רמז ואמרו אין הדלקה מצויה אלא בבית שיש בו חלול שבת ואמרו מאי לא תכבה בשעה שאין בני אדם מצוים לכבותה והנה הפרשה מבוארת וענין פרשת היוצר גם כן מבוארת וענינם כי ההשגחה בבני אדם והיכולת ביד האל וכל שכן ישראל שהשגחתו תמיד עליהם לפיכך אמר כן אתם בידי ישראל :

10. אברבנאל

(יט) וכדי לפרסם רוע מעשיהם זכר מה שצוהו ה' שיעמוד בשער בני העם והוא שער בית המקדש שבו היו נכנסים מלכי יהודה כי הם הראויים להיות על שמירת השבת. ויש מפרשים זה על שער העיר ששם צוה שלא יוציאו משא ביום השבת לפי שהיו מכניסים ויוצאים בשבת עם משא באותם השערים ולא הזהירם אלא בהכנסה והוצאה דרך השערים חוץ לעיר לפי שבתוך העיר לא היו חייבים בו כי היה ירושלים דלתותיה נעולות בלילה ואין חייבין עליה משום רשות הרבים :

(כא) ולכן אמר כנגד ההכנסה אל העיר ואל תשאו משא ביום השבת והבאתם בשערי ירושלים כי זה הוא במכניסים משא :

(כב) וכנגד ההוצאה אמר ולא תוציאו משא מבתיכם ביום השבת רוצה לומר מוחץ לעיר כמו שאמר, והנה הזהיר ראשונה על ההכנסה וההבאה מוחץ לעיר ועליה שנה ושלוש בפרשה ולא בהוצאה לפי שהוא היותר נהוג בכרכים הגדולים שכל בני העיירות באים בכל יום למכור הדברים הצריכים ומעט מזעיר הוא מה שיצא לחוץ מהעיר, וכן בספר עזרא כשהיה מוכיח נחמיה אותם על זה אמר (נחמיה יג, יט) ומנעורי העמדתי על השערים לא יבא משא ביום השבת ולא דבר מההוצאה, וכן הזכירם כאן על המלאכה שלא יעשו בשבת אבל יקדשוהו ואמר שכן צוה את אבותיהם :